

הקשר בין השתתפות מטפלים ממקצועות הבריאות בקורס "היבטים רגשיים בטיפול" לשינוי

ב-Expressed Emotion כלפי ילדים מאתגרים בטיפול והוריהם

עידית מנטיין

תקציר

בעשורים האחרונים התגבש ידע תאורטי ומחקרי לגבי חשיבות האקלים הרגשי של מערכות יחסים טיפוליות בתחום התפתחות הילד. מחקרים הצביעו על הצורך בבניית אקלים רגשי חיובי כתשתית לתהליך טיפולי יעיל ומקדם, והדגישו את הצורך בהרחבה, העמקה והעשרה של הידע המקצועי בנושא, על מנת לתמוך ביישום מיטבי של טיפולים מבוססי קשר. המחקר הנוכחי התמקד במערכות היחסים שבין מטפלים התפתחותיים ממקצועות הבריאות (מרפאים בעיסוק, קלינאי תקשורת ופיזיותרפיסטים) לבין ילדים מטופלים והוריהם, שכן במרבית הטיפולים ההתפתחותיים ההורים שותפים לתהליך הטיפול. מערכות היחסים הללו נבחנו בעזרת מודל ה-Expressed Emotion (EE), אשר נמצא מהימן ותקף בשיקוף של האקלים הרגשי במערכות יחסים של הורים וילדים. המודל נשען על ראיון בו הורים מתבקשים לתאר באופן נרחב את הילד. ה. ואת מערכת יחסים שלהם עמו. ה. בנרטיב המתקבל נבדקים מדדים של ביקורתיות ואמירות חיוביות של ההורים כלפי הילדים. מחקרים מראים כי העדר ביקורתיות ואמירות חיוביות רבות יותר קשורים ומנבאים התפתחות רגשית-חברתית טובה של הילדים. מודל זה נבחן באופן מצומצם בשנים האחרונות במערכות יחסים טיפוליות מחוץ למעגל המשפחה, ונמצא תקף גם במערכות יחסים אלו.

מתן כלים ואסטרטגיות למטפלים להתמודדות עם תהליכים רגשיים מורכבים בטיפול עשוי לתרום לראייה מיטיבה של מטופלים והוריהם. לפיכך, המחקר הנוכחי התמקד בהערכת היעילות של קורס קצר מועד הממוקד בתהליכים רגשיים כאמצעי לשיפור ה-EE של המטפלים כלפי הילדים המטופלים והוריהם. זאת בדגש על מטופלים אשר נחווים על ידי המטפלים כמאתגרים, מתוך הנחה שאלה יעוררו יותר הבעות רגשיות שליליות ופחות חיוביות. השערת המחקר היתה שהשתתפות המטפלים בקורס תביא לשינוי ב-EE שלהם כלפי המטופלים, קרי תפחית ביקורתיות ותגביר אמירות חיוביות הן כלפי הילדים המאתגרים והן כלפי הוריהם. זאת בהשוואה למטפלים מקבוצת הביקורת שלא השתתפו בקורס.

המחקר הינו חלק ממחקר רחב על מערכות היחסים שבין מטפלים ממקצועות הבריאות, ילדים מטופלים והוריהם (זוהר ושר-צנזור, בתהליך). המחקר ערב מערך קוואזי-אקספרימנטלי עם קבוצת מחקר וביקורת. בקבוצת המחקר השתתפו 54 מטפלים התפתחותיים ממקצועות הבריאות, שעברו קורס מובנה אשר התמקד בהיבטים רגשיים בטיפול. למשתתפים התבצעו ראיונות FMSS-RF; Adkins et al.) Five Minute Speech Sample - Reflective Functioning (al., 2018) לפני ואחרי הקורס. קבוצת הביקורת כללה 24 מטפלים התפתחותיים ממקצועות הבריאות, אשר לא עברו את הקורס. לקבוצה זו הראיון השני התבצע בהפרש זמנים דומה - כחודשיים לאחר הראיון הראשון. תמלילי דוגמיות הדיבור נותחו על ידי מקודדים עיוורים לכל מידע אחר לגבי המשתתפים בעזרת סולמות הקידוד המקובלים להערכת EE, תוך התייחסות לאמירות ביקורתיות ולאמירות חיוביות (Magaña-Amato, 1993). בנוסף המחקר אסף נתונים דמוגרפיים של המטפלים ונתונים התפתחותיים אודות הילדים המטופלים, אשר שימשו כנתוני רקע ונבדקה השפעתם על משתני המחקר.

בדומה לעבודות קודמות (Sher-Censor et al., 2013; Sher-Censor, & Yates, 2015), מתוך סולמות קידוד ה-EE, נבנו שני משתנים משוקללים, ביקורתי וחיובי. במהלך ניתוח הנתונים עלתה האפשרות שכל אחד מהמשתנים המשוקללים מהווה רק חלק אחד מאותה תמונת התוכן הרגשי העולה מהראיונות. על מנת לשקף את השינוי בתוכן הרגשי הביקורתי והחיובי כאחד, חושב במחקר הנוכחי משתנה משוקלל חדש של תוכן רגשי. המשתנה החדש התבסס על שני המשתנים המשוקללים הנפרדים והיווה סולם אחד שבין התוכן הרגשי הביקורתי אשר נמצא על ציר המספרים השלילי לבין התוכן הרגשי החיובי הממוקם בחלקו החיובי של ציר המספרים. ציון גבוה יותר במשתנה זה שיקף יותר תוכן רגשי חיובי ופחות תוכן רגשי שלילי.

ממצאי המחקר תמכו באופן חלקי בהשערה. נמצא שיפור בציוני המשתנה המשוקלל של תוכן רגשי כלפי הורי המטופלים, וזאת רק בקרב קבוצת המחקר, אשר השתתפה בקורס, ולא בקבוצת הביקורת. בנוסף, מבין ההיבטים הספציפיים של EE נמצא שיפור בהיבט של חיוביות מערכת היחסים וירידה בחוסר שביעות הרצון כלפי ההורים רק בקרב קבוצת המחקר. לא נמצא שינוי מובהק בציוני המשתנה המשוקלל של תוכן רגשי ביחס לילדים. עם זאת, מבין ההיבטים הספציפיים של EE נמצא שיפור בהיבט חיוביות האמירה הפותחת בדוגמיות הדיבור על הילדים המטופלים, רק בקרב קבוצת המחקר ולא בקרב קבוצת הביקורת. לא נמצא שינוי בשאר ההיבטים של EE לגבי הילדים או ההורים.

הממצאים מציעים כי מודל ה-EE מתאים לבדיקת תוכן רגשי של מטפלים התפתחותיים ממקצועות הבריאות כלפי ילדים בטיפולם וכלפי הורי הילדים הללו. תוצאות המחקר תואמות את הידע המצומצם הקיים באשר ל-EE של מטפלים מקצועיים ובהקשר של השפעה חיובית של תוכניות התערבות על מדד זה.

לסיכום, תוצאות המחקר מחזקות את חשיבות ההדרכה הרגשית למטפלים ממקצועות הבריאות באופן המזמן התבוננות על הקשר הטיפולי עם הילדים המטופלים והוריהם, ובפרט עידוד חשיבה רפלקטיבית ולא שיפוטית. זאת על מנת לקדם ראייה מיטיבה ואקלים רגשי חיובי במערכת היחסים הטיפולית.